

Učiteljski Tovariš.

Glasiló avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Vsebina: „Edinost v stranki.“ — Davek na kulturna središča. — Le v zdravem telesu biva zdrava duša. — Glavna skupščina „Saveza hrvatskih učiteljskih društev.“ — Dopisi. — Književnost in umetnost. — Vestnik. — Listnica uredništva. — Uradni razpisi učiteljskih služeb. — Eno leto učitelj v hribih. — Prošnja.

„Edinost v stranki.“*)

„Slovenski Narod“ je v svoji 164. št. z dne 20. pret. mes. objavil uvodnik pod gorenjim naslovom, čigar jedro je, da se snuje med učiteljstvom tretja stranka.

Sicer ne trdimo, da ne govori francoski klerikalni poslanec, goreči zagovornik ultraklerikalnih kongregacijskih šol, grof de Mun, prav, ako trdi v svojih pikrih zabavljicah, naperjenih proti francoskim liberalcem, da v njih vrstah ne vlada pravi „esprit du corps“, temveč da nekako prevladuje jako škodljivi „esprit de la caste“. Da bi pa ta zabavljica imela kaj pomena tudi glede slovensko narodno-napredne stranke, lahko — vsaj kar se slovenskega učiteljstva tiče, ki stoji pod praporom „Zaveze“ — povse zanikamo. Slovensko učiteljstvo v svoji pretežni večini stoji i dandanes ravno tako zvesto v vrstah narodno-napredne stranke, kakor je stalo oni čas, ko je izvolilo častnim članom „Zaveze“ Iv. Hribarja in dr. Iv. Tavčarja.

A ne zanikamo pa tudi ne, da se ne nahajajo v vrstah slov. učiteljstva vendar nekaterniki, ki hočejo imeti tretjo stranko.

Za glavne vzroke te nezadovoljnosti napram narodno-napredni stranki pa se navajajo sledeče točke:

1.) Narodno-napredna stranka premalo uvažuje svojo moč v c. kr. deželnem šolskem svetu, ko se sestavljajo

a) terno-predlogi za imenovanje novih c. kr. okrajnih šol. nadzornikov;

b) ko se oddajajo razna boljša mesta.

2.) Narodno-napredna stranka premalo skrbi za politično izobrazbo širših narodnih slojev in

3.) narodno-napredna stranka se premalo resno peča z gmotnim izboljšanjem učiteljstva.

Na prvi pogled je vsa zadeva sicer za mnoge naivneže pač vabljiva vaba; a če premostrivamo te točke s stališča sedanjega političnega vremena in če preiščemo izvor tem točkam, pridemo do zaključka, da bi se tu pač mnogo, mnogo dalo izboljšati, a tu ne smemo zahtevati le od stranke same vsega tega dela, temveč poseči moramo i mi krepko v življenje, v politično borbo in dognali bomo mnogo za ljudstvo.

*) Na ta članek „Slov. Nar.“ smo prejeli več odgovorov. Za danes priobčujemo tega, ki se pa ne moremo strinjati v vseh točkah z njim, prihodnjé pridemo z drugim na dan, da čujemo še drugi zvon! Uredn.

A preidimo k posameznim točkam!

Vsekakor ni zahteva, da se zanimaj narodno-napredna stranka v c. kr. dež. šol. svetu pri sestavljanju terno-predlogov pri imenovanju c. kr. okr. šol. nadzornikov bolj kakor do sedaj — tudi po našem mnenju nikakor pretirana. Zastopnika narodno-napredne stranke bi morala obračati svojo največjo pažnjo tej točki — zakaj po našem mnenju bi moral c. kr. dežel. šol. svet sestavljati take terno-predloge le iz takih učiteljev, ki so v resnici vsestransko naobraženi, značajni in ki so pokazali, da streme v resnici v vsem svojem dosedanjem življenju po popolnosti — da so stali v sprednjih vrstah učiteljskih bojevnikov. A kako se pa dandanes le premnogokrat sestavi terno-predlog za c. kr. okraj. šol. nadzornike — no, o tem bi se pa dalo pač mnogo, premnogo pisati, a upajmo, da se nam ne bo nudila prilika, ker bi potem morali pisati z žolčem. Večkrat pride v terno tak mož, ki je učiteljski javnosti popolnoma neznan bodisi na pedagoško-koliterarnem polju ali pa na organizatorskem polju, a mož je imel srečo, da napravlja, oziroma napravi dober vtisk na razne nadzornike, da se ga potem klasifikuje kot jako dobrega učitelja, kot izvrstnega pedagoga — a ne preišče se mu pa ne obisti ne možgan. Ko bi se ga delo pod drobnogled, bi ti nadzorniki v tem pedagogu videli moža, ki je dosegel dobre uspehe le s pomočjo palice in vednega zapiranja, razne pedagoške knjige so mu pa španske vasi. In njegova najboljša lastnost je pač ta, da ima poleg teh lastnosti še jako prožno hrbtenico. — Pri tej točki se strinjamo z onimi učitelji, ki ustvarjajo srednjo stranko.

Glede točke b) pa smo mnenja, da tu odločuj le dobra kvalifikacija. A ta kvalifikacija ne sme biti nikdar le sad trenutne inšpekcije, kakor se le premnogokrat dogaja; temveč tu bi bilo treba tudi to upoštevati, s kakimi rezultati pošiljajo razne šole svoje gojence k izkušnjam srednjih šol. In bile bi tu premnoge prevare!

Točka 2.) se da pa tako lahko izvesti, da ni treba tu fakične pomoči ravno od narodno-napredne stranke. Vsak učitelj, ki pozna svoj pravi poklic, si bo tu pač lahko pomagal. Ustanavlja naj po raznih krajih izobraževalna društva, kakor čitalnice, bralna društva, javne knjižnice i. t. d. S krbi naj, da dobiva ljudstvo v roke dosti duševne hrane in videl bo, da je naš kmet jako ukaželjen. Rok se tu ne sme križem

držati in potem javkati in stokati ter druge dolžiti, zakaj ni tako in tako. Naše geslo bodi: delo in delo!

In zadnja točka! O tem bi se dalo pač mnogo pisati. A tu bi bil ves trud zaman! Opravljali bi le Sisifovo delo, zakaj kdor pozna sestavo sedanjega deželnege zboru, vé, da ne bomo dosegli kmalu kaj uspešnega. Dovolj jasno smo navedli vzroke v članku „5000“. Dokler se konstelacija deželnege zboru ne izpremeni, je naš up zaman, in to si naj zapomnijo tudi oni, ki so hoteli imeti na vsak način na kranjskem učiteljskem shodu predsednika „Slomškove zveze“ za podpredsednika. — To točko bi bilo bolje adresovati na ono stranko v c. kr. dežel. šol. svetu, ki tako pogosto poraja one „ostre sapice“, ki so pričele pihljati preko ušes kranjskega učiteljstva. Tem gospodom bi bilo treba temeljito pojasniti, da se bo kranjsko šolstvo le tedaj izboljšalo, ako bomo kranjski učitelji mogli posvetiti vse svoje moči edino le šoli.

Pojav pa, o katerem je napisal „Slov. Narod“ uvodnik v svoji 164. št. z dne 20. julija 1903., bo preminul ravno tako lahko in mirno, kakor je oni pojav, ki se je pojavil v polpretekli dobi v „Slovenca“ — kamor so se zatekali razni I. in II. — dalje ni prišlo — „napredni učitelji.“ Kakor ni morje vedno mirno in gladko, ravno tako završi tudi časih med učiteljstvom, a taki pojavi le zbistrijo pojme, uévrstijo značaje in očistijo politično obzorje. In neviht je treba! △

Davek na kulturna sredstva.

Noben greh, nobeno nasilje, nobeno volilno sleparstvo, nobeno gaženje politične morale — in koliko je tega gaženja po naši Istri! — ni v tako sramoto, v tako uničevalno obsodbo za italijansko gospodarstvo v Istri, kakor je dejstvo, da so s težkim davkom obremenili glavno kulturno sredstvo: da siromasnému kmetu z visokimi taksami zagrajajo pot v — šolo! Vsi pravi prijatelji omike in napredka zahtevajo, naj se celo tudi srednje in visoko šolstvo kolikor le možno popularizuje! To je: šola naj postane pristopna tudi najubožnejšim slojem s tem, da bo pouk v ceno in čele možno: brezplačen! Oče je dolžan svojim otrokom, da jih pošilja v šolo, a država je dolžna, da sili starše, da vrše to svojo dolžnost. Zakaj oče, ki je nemaren, ali celo uporen proti tej dolžnosti, je najslabši oče, je naravnost sovražnik otročičem, ker jim odreka, česar trebajo najprej in najbolj za svojo bodočnost.

Najbolj, pravimo. Borba za eksistencijo je dandanes, v teh časih najhujših konkurenčnih bojev na vsakem polju socialnega in gospodarskega življenja tako težka, da ne more vztrajati v nji, kdor z marljivostjo ne spaja tudi potrebnega primernege znanja. In to ne velja morda le za trgovca, obrtnika, industrijalnega delavca itd., ampak tudi za kmeta. Tudi kmet se ne more vzdrževati dandanes, ako si ni pridobil naobrazbe, v kolikor mu je potrebna, da ima smisla za napredovanje v racionalnem obdelovanju polja in v gospodarstvu sploh. Tudi za kmeta današnjih dni velja resnica: ko napreduje vse okolo tebe, je vsako tvoje mirovanje nazadovanje! Ob splošnem napredovanju je vsaka stagnacija v resnici propadanje, ki se more končno završiti s smrtjo! Dokaz za to nam dajejo ravno žalostne gospodarske razmere v Istri — bedno življenje istrskega kmeta, skoro nevredno

človeka. Sposobnosti za napredovanje daje — znanje, omika! Kdor se hoče vzdržati dandanes, mora biti usposobljen za konkurenčni boj. Ali te usposobljenosti ni brez znanja, znanja pa ni — brez šole! Kje je torej glavni vzrok žalostnim gospodarskim razmeram po Istri? Kdo ima te razmere na vesti?

Kdo drugi nego tista stranka, ki ima politično moč v deželi. Vso to pretresljivo bedo ima na svoji črni vesti tista stranka, ki vzdržuje še danes sistem, kateremu je vodilno načelo: kmet mora biti neumen! In v dokaz, da je temu res tako, se moremo sklicevati na dejstvo, da je eden izmed poslancev iz italijanske večine v deželnem zboru istrskem kot argument proti snujočemu se hrvaškemu gimnaziju v Pazinu podal izjavo, ki se je glasila bistveno tako-le: „Kam pa pridemo, če bi tudi kmetje začeli hoditi v šolo?! Kdo bo pa potem naše pure pasel!?“

Mož je pregnantno in cinično dal izraza vsi grdi, odurni sebičnosti svoje — oligarhiške kaste. Sistematično je ta gospodovalna kasta vzkračala našemu kmetu sredstva za kulturno povzdigo, v prvi vrsti za ljudsko šolo. A to je pripravilo našega kmeta v žalosten, usoden cirkulus vitiosus. Ker nima zadostne šole, propada gospodarski; a ker je propal gospodarski, ali nima smisla za potrebo šole, ali pa nima zmožnosti, da bi kaj žrtvoval za šolo!

In ob takem stanju je imela italijanska stranka dosti žalostnega poguma, da je obisk ljudske šole težko obdačila! Takov sistem je deželi v prokletstvo. To je zlo, ki dalje rodi zlo! Zakaj — kakor že rečeno — posledica žalostnim gospodarskim razmeram kmeta v Istri je ta, da mnogokateri kmet občuti dolžnost pošiljanja otrok v šolo za — žrtev. A sedaj vprašamo: kje je pravica, kje je logika, da, kje je morala, ako se kmetu, ki komaj in s krvavim trudom vzdržuje sebe in svojece, na žrtev, v katero je prisiljen, nalaga trd davek?!

In tako dela oligarhija v Istri s svojimi šolskimi taksami. Da bodo čitatelji imeli malo pojma, kakov davek je to, naj jim povemo, da je sama občina kastavska plačala v šestih letih na šolskih taksah nič manj nego 78 tisoč K! Po vsi pravici je župan Jelušič v zaključku svojega poročila vzkliknil: „Bog odpusti grehe našim nasprotnikom, ki so nam napekli te nesrečne takse!“

Seveda se izgovarjajo gospodovalna gospoda, da so bili prisiljeni v to, ker dežela ne more zmagovati stroškov za ljudsko šolstvo! Taki izgovori pa ostanejo prazni dotlej, dokler bodo trosili deželne denarje za železnice, o katerih že naprej vedo, da bodo pasivne, dokler bodo iz gole ljubkovalnosti trosili tisočake na leto iz deželnih sredstev za srednje šole, ki so nepotrebne, kakor je nepotreben deželni gimnazij v Pazinu, in dokler bodo tisoče in tisoče, ki bi jih dežela lahko dobivala iz užitnine, puščali v žepe zasebnikov . . . potepuhov, da morejo ti poslednji tem svobodneje služiti — stranki, ščuvati narod in širiti nemoralo v njem!

Basta! Tu ni nikakega izgovora: šolske takse v Istri so v pogubo za gospodarsko stanje kmetov in v sramoto gospodovalni stranki! A sramujejo naj se tudi tisti činitelji, ki s svojim aparatom podpirajo — sovražnike omike, oligarhe s srednjeveškimi pohlepljenji!

„Edinost.“